

DEO DUCĒ

THEOLOGIAM
NATURALEM

Ut

PRACTICAM

DISSERTATIONE HAC PHI-
LOSOPHICA

*Cum Consensu Amplissima Faculta-
tis Philosophicæ in Regia Uni-
versitate Aboënsi*

Ad: SUB PRÆSIDIO
ADMOD. REV. DOMINI

Mag. JOHANNIS
HAARTMAN

Phil. Theor. Profess. Reg. & Ordin.

Considerandam præponit

JOHANNES JOH. SALMENIUS
BOREA FINLANDUS.

In Auditorio Max. die D. V. 25 Maji 1728.

Horis ante-meridiem Solitis.

ABOÆ, Impr. R. A. Typ. E. Flodström.

Marke

:S^x R^x M^{tis}

MAGNÆ FIDEI VIRO,
PERILLUSTRI atq; GENEROSISSIMO
DOMINO AC BARONI

OTTO NI

REINHOLDO

ÜXKULL,

GENERALI MAJORI

Et per Provinciam Aboënsē; nec
non Bieſneburgēſem &
Alandiæ Præfecturas

GUBERNATORI EXCELLENTISSIMO,

MÆCENATI SUMMO.

Allisibus ignosceas trepidis Celsissime Baro
Quod mea splendorem magno de Nomine vestro
Musa suis audent teneris his addere chartis.

Nov

*Non equidem duxi Tua numina poscere parvi.
Sed mentem subeunt timidam tot plausura bono-
rum*

*Qua tulerant in me manibus cumulata benignis:
Tot numero quæ sunt, quot nescit lingua profari
Scribere nec verbis gracilis mea cannula dignis.
Pro tantis gratam meritis ergo accipe merentem,
O mibi præsidium qui fers & dulcia vite
Munera, & ingenii tenues hos fronte serena
Respice, Quos debui Tibi rite sacrare, labores.
Cunctipotens Dominus, cæli terræq; Monarcha,
Temet in his terris seriem per quæso dierum
Longam conservet; numerosos addat & annos
Annis, quos omnes consumpsit cura perennis:
Publica quo sic res firmo consistere talo
Sit potis. Optatis adjungat pondera Numen*

Perillustis ac Generosissimi
Nominis Tui

Servus subjectissimus

JOHANNES SALMENIUS.

SUMME REVERENDO atq̄
CELEBERRIMO VIRO,
DOMINO

Mag. JONÆ FAHLENIO
Academiae Aboënsis h. t. Rectori
Magnifico,
S. S. Theologiæ Professori Primario

PATRONO ac PROMOTORI

Pio observantiæ Zelo Suspiciendo.

Magnis Vestris Nominibus Ma-
plissime Domine Professor
Musarum cultores favore nixus
ptam minerva, non potui nec di-
numentum offerre, & sacram dico-
tatis, & humillima mei mearum
NOMINUM VE
MAGNIFICE DOMINE RECTOR

Humillime

JOHANNES

MAXIME REVERENDO atq;
AMPLISSIMO VIRO,
DOMINO

Mag. DANIELI JUSLENIO,
S. S. Theologiæ Professori
Ordinario,

PATRONO & PROMOTORI

Submisſe colendo.

*gnifice Domine Rector, & Am-
ſummoq; Vestro, quo amplectimini
diſſertatiunculam hanc rudi conſcri-
bui, in venerationis perpetua mo-
re, cum appreciatione perennis felici-
fortunarum commendatione.*

STRORUM

& AMPLISS. DOMINE PROFESSOR,

Cultor

SAL MENIUS.

Plur. Reber. atq; Praclarissimo

V I R O,

DN. CHRISTI ERNO
GISSELKORS,

Ecclesiarum, quæ in Limingo, Törnävå, Lumjoki, & Kembelä, Deo colliguntur, Pastori longe meritissimo, & multis mihi nominibus colendo.

V Obis, Patrone, & Parens, Castudiorumque meorum rudimenta, prosequor, gratæ & venerabundæ, multa in me collata beneficia, quæ ardentissimo omnigenæ prosperita-

NOMINUM

Cultor & Filius

JOHANNES

Den Wäl-Areborne och Högwälachtade

HERREN,

Handelsmannen uti Åbo/

Herr H A N S S C H E L E,

Min gunstige Gynnare.

Plur. Rever. atq; Praeclarissimo VIRO,
DOMINO,
MAG. JOHANNI
SALMENIO,

Ecclesiae Rimittoënsis Pastori Dignif-
simo, Parenti optimo, & omni filiali
reverentia veneran-
do, amando.

rissimi, hæc qualiacunque ingenii
in testificationem mentis, qua Vos
ob favorem prorsus singularem, &
mihi contigere plane paterna, cum
tis voto, offero & consecro,

VESTRORUM,

observantissimus

SALMENIUS.

Den Åreborne och Högwälsachtade

Handelsmannen uti Åbo/

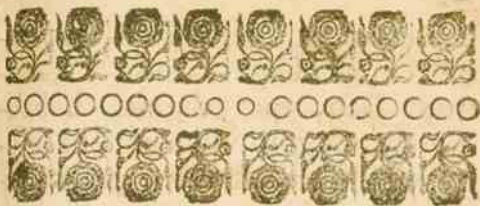
Herr JOACHIM SCHÆFER,

Min synnerliga Gynnare.

För all den ynnest jag hos Er har
 stådt se funnit
 Min' wårde Gynnare se'n jag Er wånskap
 wunnit,
 Jag tillstår det jag Er fast mera skyldig
 bliv,
 An at förskylla det jag mig förmodgen sit.
 Doch at jag på mitt sätt mitt sinne må för-
 klara
 Mot Er, ty har jag tyckt det angelåget wåra
 Ut dedicera Ehr mitt lilla Werk, det jag
 Har endtlig wågat fram i liuset tee i dag.
 Och fast jag ej förmoder Er godhet wedergålla
 Ej knapt med det som för's uhr Pactols rika
 källa,
 Förmodar jag likwål för wårket wiljan
 tags,
 Och at mitt ringa Werk, är Gynnare till
 lags.

Högwälachtade Herrar Handelsmäns

Hørsamste Dienare
 JOH. SALMENIUS



I. N. J.

Quod homo in
nuda & otiosa Crea-
toris contemplatione non acquie-
scat, sed in finem naturali ulte-
rius feratur, quivis facile a-
nimadvertere potest. Quamprimum enim nos sentimus nosmet
ad cognitionem DEI vel per vel
citra discursum mentis delatos,
statim necesse est agnoscamus
in ea non subsistendum esse, sed
manu quasi deduci ad inquiren-
dum & observandum quæ ad
cultum ejus pertinent. Cogni-
tio

tio enim existentiaē DEI non potest non obligare nos, ad cultum Deo, quo dignus, habendum. Cognitionem autem cultus sequitur; est enim prius Deum cognoscere, consequens colere. Utrumque vero Theologia naturalis etiam in se continebit, & rectam de DEO cognitionem, & rectum in DEUM cultum. Prius præsupponimus, nec de ejus probatione jam sumus solliciti, cum de hoc conveniat inter omnes. Posterius quod scilicet Theologia naturalis praxin requirat; h. e. cultum Deo debitum atque convenientem probare nostri jam erit instituti. Prius ad intellectum pertinet, cujus munus est discere, quæ de Deo cognoscenda habemus; posterius ad voluntatem, cujus est exhibere Deo cultum, qualem recta ratio illi præcipit, qui est DEUS indepen-

sideretur, ut practica. Nihil enim
 est quod vel in Theologia naturali
 dici possit, quod non sit practicum
 vel ad practicas circa Deum con-
 clusiones inferendas non conducatur.
 Illud probare pluribus rationibus
 possemus: verum sufficiat fortassis
 attendisse, (N) quod in sola obje-
 cti sui cognitione non subsistat, sed
 aliquid agendum vel omittendum
 ultimo præscribat. *Scientiæ speculati-
 væ circa rem in se spectatam ver-
 santes, satiant hominis appetitum
 cognitione rei nuda. Theologia vero
 naturalis non satiat cognitione DEI
 nuda, sed quo plenius cognoscit, eo
 majori fruendi desiderio tenetur ap-
 petitus, ita ut ejus perfectiones co-
 gnitæ ex parte intellectus sint ratio
 cognoscendi media, quibus ad ejus
 fruitionem perveniendum sit, & ex
 parte voluntatis appetitum ad opera-
 tionem dirigat, per conclusiones pra-
 cticas. Ut bene argumentatur Schmidt*
 (b). Dicitur ergo practica a fine

(b) In Theol. nat. p. 22.

(c) cum post objecti contemplationem tendat ad praxin, in hac conclusiones simpliciter practicas, in illa virtualiter tales tradens. Nam cum Deus duobus modis ex lumine natura considerari possit. Uno absolute, quatenus est ens a materia sensibili realiter abstractum; altero respectivo, quatenus est hominis finis simpliciter ultimus & summa felicitas, necessum erit, si plenam de Deo tractationem Theologus naturalis suscipere voluerit, eam ad instar practicae scientiae docere.

CAP. II.

§. I.

QUOD Theologia naturalis veniat consideranda, ut practica, inde (2) patet quod Dei essentia, & perfectiones essentialis, in o etiam actiones ejus contineant in se

A 3

radi-

radicaliter regulam rectæ operationis id est conclusiones formaliter practicas ut sæpe nominatus Schmidt (d), Cujus vero disciplinæ est. consid rare silentiam Dei, ejusque perfectiones live attributa, ejus etiam est elicere inde suas conclusiones formaliter practicas. Posito enim uno non potest non sequi alterum. Examinemus (l:o) *independentiam* Dei, qua (a) significamus, quod *non sit ab alio*, vel ratione principii, vel ratione essentiæ, vel ratione attributi atque actionis alicujus, vel tandem ratione finis. Deinde (b) indigitamus quod *sit a se ipso*. Ea enim est ratio terminorum negativorum de Deo, ut non tantum negent, sed juxta aliquid ponant. Latet ergo sub conceptu hoc negativo *virtualis positio aseitatis*, ut cum scholasticis loquitur Hilligerus (e) quod scilicet *sit a se ipso*. Agnoscimus denique (c) nostram a Deo *independentem*.

(d) T. n. p. m. 22, (e) Instit. Pneum. Ecclesi. part. §. 2. p. 48.

dente per omnia dependentiam veneratione & cultu ut par est. Respectu enim nostri qui vivimus, movemur & sumus ab illo hoc dicitur, quod sit independens. Hinc quis non videt, quod sub hoc conceptu Dei quidditativo contineatur quoad nos positio practica, quod scilicet sit agnoscendus & colendus ut independens.

§. II.

Progrediamur jam (II:do) ad perfectiones sive attributa Dei essentialia consideranda, & videbimus omnino has etiam inferre praxin. Annon e summa & infinita Dei perfectione, illa resultet dignitas sive jus in hac ipsa positum, juxta quod sentimus nos teneri per rei naturam ad summam Dei venerationem, summumque illi honorem exhibendum. *Hec enim nobis impressa est idea, sive conceptus practicus, ut quo perfectius quid est, eo magis venerari*

rari & estimare nos debere sentiamus; alia enim habitudo animi creature rationalis huic perfectioni hand conueniens est; ceu docet Celeb. Dn Michaël Fortschius (f). Sic ex ipsa iustitia Dei resultat illa dignitas, secundum quam dignus est, ut eum summo veneremur honore, quia summe iustus. Quo autem uertior de Deo & perfectionibus eius sensus colligitur, eo dignior ipsi quoque debetur cultus. Hilligerus. (g) Quicumque ergo ita iustus est, ut iustitiam exerceat, scelera vindicet, is profecto timendus, neque peccatis lacescendus; Deus uero est iustus, qui & nobis leges naturæ nostræ conuenientes præscribit, & peccata seuerè punit: ergo timendus. DEUS enim non potest negare seipsum, hoc est ut peccatum contra regulam iustitiæ maneat impunitum, ergo uoluntas eius exprimenda, qui præ-

(f) in de rerum eond. primo oblig. erga Deum indice p. m. 35.

(g) instit. pneum. Eccleſt. part. spec. sect. 1. Cap. 5.

præcepit bona agenda, mala vero
omittenda esse; odit enim DEUS
pro justitia quæ ei inest essentialis
omnes operantes iniquitatem (b).
E bonitate Dei & quod summum est
bonum, resultat ea dignitas, se-
cundum quam amari debet. Non
enim potest non amari & diligere,
quod bonum est. Cum vero ipse
rerum conditor hanc conditionem
creaturæ rationali impresserit ut
non possit non id amare, quod
bonum est, constat & naturæ &
voluntati Dei adversari, qui secus
ageret. Quicumque ergo summe
bonus & finaliter & efficienter, il-
le super omnia diligendus, DEUS
est bonus præter bonitatem absolu-
tam etiam respectiva, secundum
habitudinem causæ finalis & effici-
entis, id est ultimum seu summum
est bonum; idque infinitum in quod
omnia feruntur, & a quo omnia bo-
na: ergo super omnia diligendus.
Præ-

(b) Conf. And. Schmidt Theol. pos. part. 3.
§. 16. memb. 1. & 2.

Præterea etiam novimus animam non acquiescere vili & proletario bono, sed summo & infinito bono inhære, cujus desiderium animæ inesse ex eo facile colligitur, quoniam eodem æque omnes instigantur, quod oportet sit a causa efficiente prima, quæ non dedit hoc desiderium frustra, sequitur Deum hoc ipso quod dedit hoc desiderium, voluisse & cognosci ex natura & colli. Unde ergo hic cultus nisi ex Theologia naturali, quæ præcipit mihi supremum Numen debere colli: virtutem esse sectandam: scelera evitanda: esse præmium vel pœnam post hanc vitam. Repugnat enim bonitati & justitiæ Dei (de qua ante dictum) bonis male, malis bene semper fieri; restare itaque aliam vitam, ubi hæc omnia ad æquitatem revocentur, & sua cuique merces tribuatur. *E summa veracitate Dei* resultat dignitas, secundum quam DEUS est dignus, ut summa ipsi fides haberi debeat. Quid autem

autem fides nisi fiducia animi in Deum, quæ conficit maximam partem cultus Divini. Qui (i) est summe verax in dicendo, nec falli nec fallere potest, ei fides adhibenda; Deus est ipsa veritas, & vi suæ sanctitatis nec fallere, nec vi omniscientiæ falli potest: ergo ejus dictis & promissis sine hesitatione subscribendum. DEUS est summe misericors ergo in eo confidendum & ad eum recurrendum sub certissima auxilii impetrandi fiducia. DEUS est expers materiæ hoc est spiritualis, ergo colendus est cultu proportionato naturæ ejus, hoc est: spirituali.

§. III.

Muneris nostri partes impleturi, ordinis ratione exigente, devolvimur (III:0) ad perpendenda opera Divina, ex iis demonstraturi
Theo-

(i) Schmidt Theol. nat. p. 144.

Theologiam naturalem involvere praxin. Per opera sua, speciatim per creationem DEus jus habet in creaturas: sola enim Creatio primum illud est, per quod homo in totum quicquid est, potest, valet, agit, Dei est; atque adeo ad ejus voluntatem ita se componere tenetur, ut dum agnoscit suam in essendo a Deo dependentiam, simul eam in agendo deprehendat sentiatque; se detrectando obsequia & obedientiam DEo præstandam demere Deo quod suum est: obsequia vero devovendo, reddere Deo quod suum est. Recte ergo *Hulsemannus* primum fundamentum obligans creaturam rationalem ad colendum DEum eique obediendum *statuit creationem*. Ex ipsa rei natura veritas facile elucescit, nam cum nihil ante hunc conceptum excogitari aut in DEo considerari queat quod nos DEo tanquam Domino ut servos actu subjiciat, Et vero creatio sit prima DEI actio ad extra, per quam

quam homo extra nihil ponitur, Deoque certo subjicitur ut servus, nullum omnino dubium esse potest, primum obligationis nostræ fundamentum esse creationem. Cui assertioni ut sua constet veritas, demonstratum ibimus. DEus caractere creationis ceu fundamentali respectu cultus & subjectionis innotescere voluit. Hic enim est creator cœli & terræ: hunc & non alium: hunc inquam creatorem rerum, tanquam Dominum, cui officia reverentiæ & timoris exhibere debemus, agnoscere par est; & sic fundato dominio in creatione universali, speciale cultus Divini argumentum subnectimus e creatione hominum, fecit enim DEus ex uno sanguine omne genus humanum. Ergo per hoc, quod facti sint a Deo homines, obstringuntur iidem ad ipsum colendum tanquam Dominum, Creatio (k) enim & cultus

(k) Crebro contemplare hoc universum, imo te ipsum, & cognosces Deum effectus enim arguit causam Schmidt p. 143.

tus Dei tanquam Domini indivulso
 nexu coherent. Hinc etiam Paulus
 subindicat tam claram observationem
 Divini domini super nos, ex crea-
 tione hauriri posse, ut quasi cor-
 pus quoddam in creaturis palpari
 & contrectari queat. (1) Hic denuo a-
 nimadvertimus quomodo Creatio o-
 stendat Theologiam naturalem sua
 natura ad praxin tendere; non e-
 nim in nuda contemplatione subsi-
 stit homo, quod scilicet sciat DE-
 um se creasse, sed ulterius progred-
 ditur, quod nempe illi Creatori
 suo glorificationem & gratitudinem
 debitam præstare teneatur. A quo
 enim quicquid est virium agendi ha-
 bet & accepit, ad ejus voluntatem
 sine dubio componere omnes suas
 actiones tenetur. Ejus tanquam Do-
 mini totus est, unde & quoad esse,
 & quoad vires atque actus dependet,
 poterat enim DEUS & esse, & agen-
 di vires non dare, & datas rursus
 destruere. Huc pertinet illud Basi-

(1) *Conf. Act. 17.*

lli (m) etsi DEum ex bonitate non
 agnosceremus, ob id solum quod ab
 ipso facti sumus, diligere & amare
 excellenter debemus, & ex memoria
 ipsius perpetuo pendere, veluti ex ma-
 tribus infantes. Præterea quoque
 me frustra non factum esse natura
 quoque edoceor, ut forte otiosus
 contemplator hujus mundi existerem,
 sed Creatorem certum intendisse fi-
 nem, gloriam nempe suam: glo-
 ria vero ejus absolvitur cognitione,
 cultu, obsequio, amore Creatoris.
 Si ergo DEus gloriam in me crean-
 do intenderit suam, sequitur eum
 notitiam sui non frustra impressisse,
 ut sola contemplatione acquiesceret:
 sed ut ad praxin deduceret, quæ o-
 mnino requiritur ad finem illum a
 DEo intentum assequendum; non
 enim gloria Dei promovetur otiosa
 & nemini ita profutura speculatione:
 sed cultu & reverentia; gloria Dei
 est finis ultimus, ergo semper re-
 spicienda. Hinc evidentissime patet
 Theo-

Theologiam naturalem esse, propter
ultimum suum scopum, practicam.

§. IV.

Stabilita sic thesi nostra ex Crea-
tione ordinis ratio exigit, ut de-
volvamur ad caput conservationis & gu-
bernationis. DEum curam agere co-
rum omnium quæ condidit, nemo
negaverit, nisi qui cum Epicuro &
stultis quibusdam Deistis DEum mun-
di negligentem fingere velit; Cur
mundum exstueret talis opifex opus
suum contemnens? notari meren-
tur hanc in rem verba *Æpini* (n)
*Ipsa Creaturarum conditio conserva-
tionem postulat. Sicuti enim esse
suum habent per influxum Dei, ita
nec conservari nisi per eundem in-
fluxum poterunt.* Theologus natu-
ralis ad actum conservationis pe-
dem movens, invenit rursus no-
vam sibi obligationem incumben-

(n) vide sequentia apud *Æpinum Theol.
nat, part. 1. sect. 1. Cap. 10.*

re (o) hoc modo ratiocinando :
 DEus dedit mihi vitam , magnum
 sane beneficium , dum effecit , ut
 ex nihilo aliquid essem , a que ma-
 gnum est illud , dum naturam me-
 am in agendo sustentat , meque qui
 aptus sum ut relaberer in pristi-
 num nihil , ad certum tempus in
 communicato esse conservat , ergo
 cultu prosequendus , actibus inter-
 nis animæ & externis corporis ve-
 nerandus , meditatione beneficio-
 rum Divinorum inenarrabilium mi-
 hi collatorum , amore , reverentia ,
 obsequio , honore , timore a me
 colendus ; submissionem meam te-
 statam reddam precibus , invoca-
 tione , & celebratione nominis e-
 jus , gratiarum actione pro bene-
 ficiis . Hinc enascitur tale argu-
 mentum in forma . Quicumque me
 tantis affecit beneficiis , & etiam-
 num hodie mei cura tangitur , ille

B

a

(o) Quid conservatio sit vide ex Heben-
 Breiti Theot. pos.

a me timendus, diligendus. Atque DEUS. Ergo. Et majorem & minorem sua radiare luce putaverim. Manet ergo DEUS Theologo naturali centrum, ad quod actiones tanquam lineam rectam tendere debent; in ejus laudem omnia dicta & facta dirigenda esse novit, qui omnibus esse suum dedit, qui omnes in esse suo conservat (p), suo in fluxu moderatur, dirigit. Sic procedit argumentatio e capite conservationis ducta, quæ satis superque ostendit Theologiam naturalem unde hanc cognitionem hausimus sua natura ad praxin tendere.

CAP. III.

§. I.

SI (c) Theologia naturalis non involveret praxin, sed in nuda

(p) Pro vita conservatione debite Deo agenda sunt gratia, jam dudum enim saniorum firmavit consensus, beneficiis si nihil aliud saltem gratias reponendas esse Schmidt p. 14.

da persisteret cognitione Dei, qua
 ratione Paulus inculcare potuisset
 Gentiles, quod veritatem in irju-
 stitia detinuerint, nec factis eum
 glorificaverint, nec verbis gratias
 egerint &c. (g). Quo pacto dicere
 queas cognitionem, quam per na-
 turæ vires, hujusmodi hauserunt
 de Deo, sibi que acquisiverunt, fuisse
 se ipsis manuductionem quandam
 ad Ecclesiam. De qua passim Theo-
 logi? quo fundamento hi ipsi con-
 stituantur ἀναπολόγητοι, ibidem?

§. II.

Annon exemplis Gentilium, qui
 sibi relictis, præterquam naturæ con-
 venienter viverent, etiam pravio
 naturæ lumine in id præcipue in-
 cubuere, ut pietate & sanctitate
 Deos sibi placarent, edocemur Theo-
 logiam naturalem ipsis fuisse, præ-
 cticam. Prodeat Plinius qui pane-
 gyricum suum orditur hoc genere

B 2

cul-

(g) ad Rom. i: 18, 21. seq.

cultus Divini: *Bene ac sapienter Patres Conscripti majores instituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere; quod nihil rite, nihilque providenter homines sine Deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur.* Annon hæc animi devotio ex Theologia ejus resultabat naturali? annon hæc præparatio per preces facta est species cultus Divini? annon præter cognitionem prodit internos ejus motus pios animæ & externam devotionem his motibus respondentem? Huic succenturium volumus Platonem dicentem. *Grave esset, si Deus ad donaria & sacrificia nostra respiceret potius quam ad animum, utrum justus sanctus sit, ad quem equidem Deum arbitrator multo magis attendere quam ad multos sumtus pompas atq; sacra.* Approbat hic equidem Plato cultum externum in sensus hominum incurrentem, sed illi longe ante-

fert

fert internum illum, qui intra hominis animum peragitur, externis signis se non prodentem; sicq; ductu luminis animadvertit Deo externum deberi reverentiam & cultum nempe internum. Ipse Aristoteles in agone mortis constitutus, quid intendit hoc suo: *ens entium misere mei!* Nempe cum extrema sibi ingruere persensisset, dolore ac spe in lacrimas profusus, primæ causæ & entis entium misericordiam ardentius imploravit (r). Hoc suam Theologiam naturalem demonstrans practicam. Plura ejusmodi exempla qui expetit, pervolvat *Hieroclis* aureum commentarium in aurea Pythagoræ carmina, nullo non pretio æstimandum iudice *Boeclero* (s). item *Epicteti*, nec non *Ciceronis*, *Senecæ*, aliorumque gentilium scripta, qui Theologiam suam naturalem demonstrarunt practicam.

CAP.

(r) *Mejeri pneum. p. m. 490.*(s) *In Bibliogr. p. m. 113.*

CAP. IV.

§. I.

Verum enimvero *annon* Theologia hæc naturalis, cum praxin requirat, & ad practica se extendat, imo intendat felicitatem æternam etiam post hanc vitam, *sit sufficiens ad salutem?* quærat quispiam: Cui statim respondemus, quod Theologia naturalis, ut ut sit practica, & praxin requirat, in puncto tamen placandi Deum & obtinendi æternam salutem insufficientiam suam imprimis fateri habeat necesse. Neque enim de Deo ut Trino, de Christo ut mediatore unico, de fide ut medio, quidquam novimus ex Theologia naturali; Etiam si vero pro præsentis hominum conditione Theologus naturalis actu non consequatur salutem, natura tamen sua illum intendit finem. Disting: ergo inter finem intentum & finem obtentum. *Li-*

et Theologia naturalis finem suum non introducat, tamen introducere conatur; ut recte docet etiam Mulsus. Reliquum est, ut, quoad alia distinguamus inter cognitionem distinctam & confusam, perfectam & imperfectam, qualem esse oportet, & qualem esse contingit. Non prius sed posterius urgemus.

§. II.

Antequam vero huic labori colophonem imponamus, restat quaestio, ubi de cultu Dei agendum, nobis discutienda. Hebenstreitius pro hypothese sua videtur statuere tractationem cultus Divini stricte pertinere ad philosophiam moralem; rationem addit, quoniam illius sit judicare de actione intrinsece honesta, & praescribere actus quibus Deus recte colitur. Quae assertio non potuit non fluere ex distinctione quam adhibuit inter Theo-
lo-

logiam naturalem: theoreticam & practicam. illam, partem esse metaphysicam, hanc ad philosophiam moralem pertinere quasi innuens. Verum cum hæc distinctio non exhauriat latifundium Theologiæ naturalis, & alio modo ferri ad cultum Deo debitum instituat Theologus naturalis atque philosophus moralis; ergo ibi, ubi non tantum essentia & perfectiones Dei, operaque Divina considerantur, verum etiam ultimo intenditur praxis, etiam de cultu Dei agendum (r). Non negamus philosophiam moralem præcipere de officiis erga Deum, sed diverso modo atque fine hoc fieri diversoque ex principioprehendimus. Finis officiorum erga Deum ex jure naturæ deductorum

(r) *Pufend. Doctrina naturalis de cultu naturam vetut sedem in disciplina juris naturalis non sortitur, adeoque non est pars philosophiæ moralis, sed consecrarium doctrina naturalis de Deo.*

ex eo æstimari advertimus, quod præ-
 stet ultimum & firmissimum vinculum
 ineundæ & conservandæ societatis.
 Ea autem deducuntur ex primo ju-
 ris naturalis principio socialitate,
 Theologia vero naturalis intendit
 beatitudinem æternam, & ex ipsis
 visceribus Theologiæ naturalis pe-
 tit principia. Ut jam prætermitta-
 mus cognationem, quæ est inter
 has disciplinas; quodque nos heic
 consideraverimus Theologiam natu-
 ralem totaliter sumtam, prout o-
 mnem scientiam de Deo includit,
 non tantum ratione essentiæ & attri-
 butorum, operumque Divinorum,
 sed & ratione cultus, qua in re no-
 biscum consentiunt Philosophorum
 per plurimi, Gezelius, Mejerus, Mu-
 læus, Joh. And. Schmidt, alique.
 Neque enim potest alia disciplina
 philosophica commode assignari,
 quæ hac ratione hoc objectum tra-
 ctet. Et si ejus est agere de DEI
 essentia & essentialibus perfectioni-
 bus, ergo etiam de eodem aget
 ut

ut summo bono quod intendit. Ut rationes quas ante adduximus plures, jam prætereamus. Cujus hanc ex ipso Hebenstreitio (u) paucillimutatis subjungimus definitionem. *Theologia naturalis* totaliter sumpta est scientia practica, que ex essentia & perfectionibus essentialibus, actionibusque Dei, quas ductu luminis nature considerat, homini viatori cultum Deo debitum prescribit consequenda in Deo beatitudinis gratia, quam intendit.

SOLI DEO GLORIA.

(u) *Ex Theol. nat. p. m. 44.*



In
Virum Juvenem,

ad morum concinnitate & literarum gloria Maxime commendabilem,

Dn. JOHANNEM SALMENIUM,

Dum eruditam & elegantem ederet

De

THEOLOGIA NATURALI
PRACTICA

Dissertationem,

Vincere defidias turpes, & mar-
cida luxu
Ocia, stertentesq; animas sub syr-
mate noctis
Temnere, quas venter, saliensq; li-
bidinis æstus
Possidet, & dirum Sardois fascinat
herbis ;
Ast ex adverso, semper sudare per
artes
Palladias, quantum est, Patrum spes
atq; voluptas
Sal-

SALMENI! monstrat tua Disserta
tio doctis
Æstimata viris. Pulchris hinc gra
tutor ausis.
Perge bonis avibus, quo te via du
cit honoris.
Quo gressu meliore rapit te flam
ma sciendi!
Perge (nec invideo) Frater! tibi
prospera lætus
Vota dabo, ventisq; afflabo vela se
cundis!
I! tua, quo Probitas, Studium
Pietasq; Fidesq;
Monstrat iter, Colles, Sophies, late
retaq; Phœbi
Visere festina! Musæ sua præmia
laude
Digna dabunt, mollique intexent
tempora myrto:

*Sinceros declaravit
affectus*

I. E.

כ אמן המשל הקדמנים ארבע
 דעה רלקח ושנו וימי היוני קצרים מא
 מאד כי מה חיני לולא קיטור הוב
 וציץ נובל אבל למואל שורת יש
 כחוג אשו אן אפס לו אך אתה
 ארוני המשיב בכל יום זאר
 הזכרת אשר בתדורא ותמיד שקוח
 ותמרוד על להג תוב למען ל
 תחשב מילר אל השקט ומנחה
 ולא בחוש תחיה כבעירים ובהמות וק
 מוח אשר אל הדמם גחת אר
 מלאכה למורה ובחירה אשר ע
 דעת אל כתבת באשר עד בל
 די תורנו והראיתנו ארז מדע
 כבד וגדול כי טעם וריח לו להן בלא
 לב ולב על זארז אשוש כי ארא
 שאפק אל ראשי תורה ואל יקר
 וכבוד הרבים לז אחר אחפן
 כי אם לקוחך וקבלך מעלור
 אשר בחתמרה בקורת למע
 חש בצותך וכבוה אמנו עד מא
 זום

וְגַם אֲנֹכִי אֶם אֹכֵל
אֲנִי־סֶךְ חָרָץ בְּדַרְכֹנֹתַי וּמִלְמַד
אֲחֵרֵי־נֶגֶד הַתְּפִלָּה אֵל יַחֲוֶה
אֱלֹהִים כִּי יַעֲזֹר לְךָ בְּשִׁקּוֹךְ עַל
חַגְגֵי לְהוֹתֵךְ לְמַמְלַכְתְּךָ אֲבֹהֶתְךָ
יְהוָה וְלַעֲקֵב רַב וְלַמּוֹלֵדֶיךָ לְשִׁשּׁוֹן
יְחִיִּי־תְּ וְרַבִּית אֱמֵן כֵּן יַעֲשֶׂה יְהוָה

זאת כתב לרוד ולרע לסמן
אהבתו תמיד

JOHANNES WELINUS

Borea Fenne.

Ad
Fratrem Carissimum,

*Nsita quod ratio Divini sit quo-
que cultus
Dum monstras, studium pro-
speret ipse DEUS!*

*Prolixiori animi affectu quam
verborum apparatu appo-
suit*

JAC. SALMENIUS.

Carmen Trochaicum.

*Ecce cui benigniore spirat aura flamine
doctus arte docta dona mentis exprimit;
Amice Fautor hisce sedulus laboribus
us Minervæ doctioris argumenta singulis:
apta Providens secundet! addat aura
premium!*

quod

Amice Adjecit
Tavastensis,

And. Stork

JAC. SALMERBUS

Amice Adversarij
Andreae Romberg junior